

Voorstel tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht in hoger beroep en cassatie

MEMORIE VAN TOELICHTING

ALGEMEEN

1. Inleiding

1.1. Vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht in hoger beroep en cassatie

Dit wetsvoorstel betreft de wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna: Rv) in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht in hoger beroep en cassatie. Het wetsvoorstel bouwt voort op het eerder ingediende voorstel dat betrekking heeft op procedures in eerste aanleg (voorstel tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht, *Kamerstukken II* [PM], hierna aangeduid als wetsvoorstel procesrecht). Voor de eerste aanleg is daarin voorgesteld dat alle civielrechtelijke procedures beginnen met een nieuwe meer geüniformeerde procesinleiding, waardoor de verschillen tussen procedures over vorderingen en over verzoeken verminderen. Een nieuwe eenvoudige basisprocedure is het uitgangspunt die, als de zaak dat verlangt, kan worden uitgebreid met andere proceshandelingen waardoor maatwerk kan worden geboden. Voorts wordt de verplichting tot het betekenen van een dagvaarding bij exploit in vorderingsprocedures opgeheven. De eisende partij kan haar wederpartij laagdrempelig en vrijwel zonder kosten informeren over het begin van de procedure. Alleen als de wederpartij dan niet verschijnt, moet de deurwaarder het oproepingsbericht - waarin de procesinleiding is opgenomen - betekenen, anders zal de rechter geen verstekvonnis wijzen. Voor de eerste aanleg worden tevens wettelijke termijnen voor het verrichten van specifieke proceshandelingen voorgesteld. Daarnaast wordt de regierol van de rechter versterkt, zodat hij meer sturing kan geven aan het verloop van de procedure, onder meer door vroegtijdig te overleggen met partijen. Uitgangspunt wordt bovendien het langs elektronische weg aanbrengen van procedures en indienen en inzien van stukken tijdens de procedure.

Deze wijzigingen worden grotendeels ook in hoger beroep doorgevoerd. De bepalingen van de eerste titel van het eerste boek van Rv zijn van toepassing in hoger beroep, tenzij de wet een afwijkende regeling inhoudt. In die algemene titel is een belangrijk deel van de processuele vernieuwingen in het wetsvoorstel procesrecht opgenomen, die daarmee ook voor een groot deel van toepassing zullen zijn op de procedure in hoger beroep. Daarnaast is op hoger beroep in vorderingsprocedures in beginsel de tweede titel van overeenkomstige toepassing (artikel 353) en op hoger beroep in verzoekprocedures de derde titel (artikel 362). In het kader van het onderhavige voorstel is bezien of integrale toepassing van de gewijzigde eerste, tweede en derde titel op de procedure in hoger beroep mogelijk en wenselijk is. Op een aantal punten moet van de procedure in eerste aanleg worden afgeweken, teneinde rekening te houden met de eigen aard van het hoger beroep. Dat geldt in het bijzonder voor de mondelinge behandeling en gedeeltelijk voor de mondelinge uitspraak. Voorts wordt de tweeconclusieregel, op grond waarvan in hoger beroep reeds een beperkte stukkenwisseling plaatsvindt, niet gewijzigd. Wel is nieuw dat er in hoger beroep één inleidend document zal zijn, het hogerberoepschrift. Hiermee kan gezamenlijk hoger beroep ingesteld worden van vonnissen en beschikkingen die zijn gewezen ter zake van vorderingen en verzoeken. Het hogerberoepschrift wordt langs elektronische weg bij de rechtspraak ingediend en vervolgens bij de wederpartij formeel bezorgd of formeel betekend. De termijnen in hoger beroep in vorderingszaken worden wettelijk vastgelegd. De regierol voor de rechter is ook in hoger beroep van groot belang, onder meer om de voortgang van de procedure te bewaken. Verder geldt de uitzondering op verplicht digitaal procederen, die in de eerste aanleg bestaat voor natuurlijke personen en informele verenigingen die niet worden vertegenwoordigd door een professionele rechtsbijstandverlener, niet in

hoger beroep. Er wordt in hoger beroep niet zonder een advocaat geprocedeerd, zodat deze uitzondering niet nodig is. De wijziging van de procedure in cassatie is beperkt gelet op de wens om de eigen aard van die procedure te behouden. Wel vindt digitalisering van de procedure plaats en wordt een eenvormig cassatieberoepschrift ingevoerd.

De met dit wetsvoorstel beoogde vereenvoudiging, versnelling en digitalisering dragen bij aan de kwaliteit van de rechtspraak. Het wetsvoorstel is in nauwe samenwerking met vertegenwoordigers van de hoven en de Raad voor de rechtspraak (hierna ook: KEI Rechtspraak) alsmede de Hoge Raad opgesteld.

In deze toelichting komen de belangrijkste aspecten van het wetsvoorstel procesrecht aan de orde, voor zover ze in civielrechtelijke zaken in hoger beroep en cassatie van belang zijn. Voor een meer gedetailleerde toelichting op de desbetreffende aspecten verwijs ik naar de toelichting bij dat wetsvoorstel (Kamerstukken PM). Ook voor onderwerpen als de financiële gevolgen en de administratieve lasten en andere effecten van dit wetsvoorstel verwijs ik naar de algemene toelichting (paragrafen 16 en 17) bij dat wetsvoorstel. Die toelichting geldt onverkort voor dit wetsvoorstel.

1.2 Voorbereiding wetsvoorstel

Dit wetsvoorstel is, als vervolg op het wetsvoorstel procesrecht, onderdeel van de vernieuwingsprogramma's 'Kwaliteit en Innovatie rechtspraak' (hierna: KEI), die de gerechten, de Raad voor de rechtspraak en ik in 2012 zijn gestart.¹ Na de start van KEI zijn vijf bijeenkomsten met deskundigen georganiseerd, waarin verschillende mogelijke aanpassingen van de wetgeving, ook in hoger beroep en cassatie, aan de orde zijn gekomen. Vervolgens is een separate bijeenkomst met raadsheren van verschillende gerechtshoven en de Hoge Raad en cassatieadvocaten georganiseerd, om te toetsen welke behoefte in de praktijk bestaat aan wijziging van de procedure in hoger beroep en cassatie. In de bijeenkomsten is gebleken dat de praktijk behoefte heeft aan een herijking van de termijnen in hoger beroep in civielrechtelijke zaken. Het betreft de termijnen om hoger beroep in te stellen, om de gronden van het hoger beroep in te dienen, om verweer te voeren en de termijn voor het doen van uitspraak door de hogerberoepsrechter. Er bleek geen behoefte aan het standaard houden van een mondelinge behandeling in hoger beroep, die in eerste aanleg centraal komt te staan in de nieuwe basisprocedure. De hoven die nu werken met de comparitie na aanbrengen en daar goede ervaringen mee hebben, willen daarvoor graag ruimte behouden. Wat betreft de cassatierechtspraak bleek er weinig behoefte aan wijziging van de wet, behalve waar dat nodig is om digitalisering mogelijk te maken en één procesinleiding in civielrechtelijke zaken te introduceren.

1.3 Appel- en cassatierechtspraak

Met het wetsvoorstel procesrecht wordt beoogd dat de rechterlijke macht toegankelijker wordt en de rechtsgang in het burgerlijk en het bestuursprocesrecht waar nodig wordt gemoderniseerd. Hetzelfde geldt vanzelfsprekend voor het onderhavige voorstel.

Appelrechtspraak is een noodzakelijke voorwaarde voor een rechtvaardig rechtssysteem en een voorwaarde voor optimale rechtsbedeling. De hogerberoepsrechter vormt een essentiële schakel tussen de rechter in eerste aanleg en de cassatierechter. Hij beoordeelt de uitspraak van de rechter in eerste aanleg én de zaak zoals die aan hem is voorgelegd. Hij is de tweede en laatste feitelijke instantie. Een dergelijke instantie versterkt de kwaliteit van de rechtspraak als geheel en draagt bij aan het vertrouwen van de samenleving in de rechtspraak. De hogerberoepsrechter biedt tevens rechtsbescherming aan de individuele rechtzoekende. Hij

¹ Kamerstukken II 2012/13, 29 279, nr. 164.

vervult daarmee verscheidene rollen. In het rapport *Commissie kernwaarden appelrechtspraak*² zijn deze drie rollen als volgt onderscheiden: hij heeft een controlerende functie, een corrigerende functie ten opzichte van de rechter in eerste aanleg en hij vervult een cruciale rol bij de bevordering van de rechtseenheid, in de rechtsontwikkeling en bij de invulling van open normen in wetgeving. Dit wetsvoorstel is erop gericht de hogerberoepsrechter beter in staat te stellen deze rollen te vervullen.

In het rapport van de Commissie kernwaarden appelrechtspraak is de rol van appelrechtspraak in relatie tot de rechter in eerste aanleg en de cassatierechter beschreven en is voorts aangegeven hoe deze rol verder invulling moet krijgen. In vervolg op het rapport *Kernwaarden appelrechtspraak* hebben de hoven een *Agenda voor de Appelrechtspraak 2020* opgesteld, waarin aanbevelingen zijn gedaan om de appelrechtspraak te verbeteren en te vernieuwen. Als uitgangspunten van appelrechtspraak zijn benoemd: het belang van de eenvoud, tijdigheid en voorspelbaarheid van procedures en het bieden van maatwerk door de rechter. Deze uitgangspunten sluiten aan bij hetgeen KEI Rechtspraak en ik met de programma's KEI willen bewerkstelligen. In de Agenda zijn voorts aanbevelingen gedaan die deels concreet van aard zijn en deels op hoofdlijnen zijn geformuleerd. De aanbevelingen die zien op het stramen van de procedure, waarin de rechter zelf invulling kan geven aan de mondelinge behandeling, sluiten aan bij het onderhavige voorstel. Aanbevelingen die zien op de strafrechtspraak en bestuursrechtspraak³ in appel vallen buiten het bereik van dit wetsvoorstel. Hetzelfde geldt voor aanbevelingen waarover nog een nadere discussie dient plaats te vinden, zoals die ten aanzien van de mogelijke aanpassing van de devolutive werking van het appel.

Het rapport *Versterking van de cassatierechtspraak*⁴ van 2008 beschrijft de rol van de cassatierechter. In het rapport zijn aanbevelingen gedaan om deze rol te versterken. Met de Wet tot wijziging van de Wet op de Rechterlijke organisatie (Ro) ter versterking van de cassatierechtspraak van 1 juli 2012 heeft de Hoge Raad, met de invoering van het nieuwe artikel 80a Ro, meer mogelijkheden gekregen om regie te voeren op het behandelen van zaken in cassatie. De Hoge Raad kan zich daardoor beter richten op haar kerntaak: het beantwoorden van rechtsvragen. Ook de recente invoering van de mogelijkheid om de Hoge Raad prejudiciële vragen voor te leggen draagt daaraan bij (artikelen 392-394).

Ten aanzien van de cassatierechtspraak is in de eerdergenoemde expertbijeenkomsten opgemerkt dat afgezien van verdere digitalisering geen aanpassing van de procedure in cassatie nodig is. De voorgestelde wijzigingen voor de cassatierechtspraak zijn dan ook beperkt. Ze betreffen met name de beoogde digitalisering en de invoering van het eenvormige cassatieberoepschrift.

2. Wijzigingen in civielrechtelijke appelrechtspraak

2.1 Het hogerberoepschrift

Met het wetsvoorstel procesrecht wordt voorgesteld om het aanbrengen van een vorderingsprocedure en een verzoekprocedure op dezelfde wijze te laten geschieden: door indiening van een zogenoemde procesinleiding bij de rechtbank. Doordat alle civielrechtelijke procedures op dezelfde wijze starten, wordt de toegang tot de rechter in deze zaken eenvoudiger. Bovendien maakt de omstandigheid dat alle procedures op dezelfde wijze starten, de digitalisering van procedures eenvoudiger voor KEI Rechtspraak. Dat geldt ook voor procedures in hoger beroep. Er is geen aanleiding om af te wijken van artikel 30a, waarin dit uitgangspunt is neergelegd. Omdat de procedure in hoger beroep een voortzetting is van de procedure in eerste aanleg, is echter niet gekozen voor de aanduiding

² Rapport van de Commissie kernwaarden appelrechtspraak, Den Haag, 2008, zie: <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En-Brochures/Documents/Rapport-Commissie-Kernwaarden-Appelrechtspraak-Commissie-Hammerstein-II.pdf>.

³ De voorgenomen wijzigingen in het bestuursrecht in hoger beroep en cassatie zijn samen met de eerste aanleg opgenomen in het wetsvoorstel procesrecht en zullen verder worden opgenomen in het wetsvoorstel voor de Invoerings- en aanpassingswet KEI.

⁴ Versterking van de cassatierechtspraak, Rapport van de commissie normstellende rol Hoge Raad, Den Haag, 2008, bijlage bij Kamerstukken II 2007/08, 29 279, nr. 69 en zie: <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Hoge-Raad/OverDeHogeRaad/publicaties/Documents/Versterkingvancassatierechtspraak.pdf>.

“procesinleiding”. Het stuk waarmee het hoger beroep wordt aangebracht, wordt aangeduid als “hogerberoepschrift”. De bepalingen die betrekking hebben op de procedure in hoger beroep, worden met dit wetsvoorstel waar nodig in lijn gebracht met het uitgangspunt dat de procedure aanvangt met het indienen van dit hogerberoepschrift. Overeenkomstig de huidige verzoekschriftprocedure en daarmee anders dan in de huidige dagvaardingsprocedure, wordt hoger beroep ingesteld op het moment dat de procedure – in beginsel digitaal – aanhangig is gemaakt bij de rechtspraak. Evenals in de voorstellen voor de procedure in eerste aanleg, worden afzonderlijke titels in Rv voor hoger beroep in een vorderingsprocedure en hoger beroep in een verzoekschriftprocedure behouden. Dit hangt samen met de onderscheiden verschillen in de procedure in eerste aanleg en overigens ook in hoger beroep.

Op grond van artikel 30b, zoals voorgesteld in het wetsvoorstel procesrecht, kan een gecombineerde uitspraak van de rechtbank over een vordering en een verzoek ook gezamenlijk worden voorgelegd aan de hogerberoepsrechter. Wel moet van zowel het vonnis als de beschikking hoger beroep openstaan (artikel 30b, derde lid). In hoger beroep beoordeelt het gerechtshof opnieuw of gezamenlijke behandeling zich verdraagt met de goede procesorde.

Voor de eerste aanleg bepaalt het wetsvoorstel procesrecht dat de eiser of verzoeker zijn eis of verzoek en de gronden zo veel mogelijk tegelijk met het aanbrengen van de zaak moet indienen. In de huidige regelgeving geldt in hoger beroep in een verzoekschriftprocedure eveneens de regel dat de gronden voor hoger beroep onmiddellijk bekend moeten worden gemaakt. In geval van hoger beroep in een dagvaardingsprocedure is dat niet vereist. De grieven hoeven nog niet opgenomen te worden in de appeldagvaarding, zij kunnen op een later moment worden ingediend. Overwogen is om voor het instellen van hoger beroep tegen een vonnis ook te bepalen dat de gronden onmiddellijk in het hogerberoepschrift moeten worden opgenomen. Dat zou leiden tot een harmonisering met het systeem in eerste aanleg en tussen het systeem van hoger beroep tegen een beschikking en het systeem in cassatie. Het voordeel daarvan zou voorts zijn dat de verweerder veel eerder dan nu op de hoogte wordt gesteld van de beweegredenen van de eiser in hoger beroep en dus een versnelling van de procedure kan worden bereikt. Een dergelijke keuze is echter niet goed te verenigen met de praktijk van enkele hoven om in de periode tussen het aanbrengen van de zaak en het indienen van de schriftelijke onderbouwing daarvan een zogenoemde comparitie na aanbrengen te houden. De comparitie na aanbrengen is een zitting die zo spoedig mogelijk na het aanbrengen van de zaak in hoger beroep wordt gehouden bij het hof, in beginsel voordat de eiser zijn grieven heeft ingediend. Het doel van de comparitie is een versnelling en optimalisering van de procedure in hoger beroep. Tijdens de comparitie worden inlichtingen ingewonnen en wordt gekeken naar de mogelijkheden van een minnelijke regeling. Tijdens de comparitie kan tevens de mogelijkheid van mediation worden gezien. In het geval dat geen minnelijke regeling bereikt kan worden en de zaak niet in aanmerking komt voor mediation, wordt de zaak in beginsel verwezen naar de rol voor het vervolg van de procedure. De comparitiezitting kan dan verder worden benut om bijvoorbeeld afspraken te maken over termijnen en bewijslevering. In de praktijk beoordeelt een raadsheer van het hof onmiddellijk na het aanbrengen van de zaak of deze geschikt is voor een comparitie na aanbrengen. Zo ja, dan krijgen partijen daarvan schriftelijk bericht door middel van een tussenarrest. De verweerder moet derhalve in de procedure zijn verschenen, maar hij heeft dan nog geen verweerschrift ingediend. De comparitie na aanbrengen wordt meestal geleid door een raadsheer, die de zaak met partijen bespreekt en daarbij zo mogelijk inzicht biedt in de sterke en zwakke kanten van de positie van partijen, uitgaand van de aanwezige stukken en de stand van zaken op dat moment. Een comparitie na aanbrengen kan ook worden gehouden indien de grieven onmiddellijk bekend zijn gemaakt, maar in de praktijk betreft dat een minderheid van de gevallen. KEI Rechtspraak heeft aangegeven dat het houden van een comparitie na aanbrengen voordat de schriftelijke stukkenwisseling heeft plaatsgevonden, als voordeel heeft dat partijen zich minder hebben ingegraven in hun eigen positie en zo meer openstaan voor de mogelijkheid van een schikking.

Teneinde de mogelijkheid van een comparitie na aanbrengen te behouden, voordat in hoger beroep de schriftelijke stukkenwisseling heeft plaatsgevonden, wordt een beperkte wijziging van artikel 343 voorgesteld. Deze wijziging komt erop neer dat het hoger beroep tegen een vonnis moet worden ingesteld met een hogerberoepschrift dat binnen drie maanden moeten worden ingediend bij de rechtspraak en dat dit hogerberoepschrift de gronden kan bevatten. Indien het hogerberoepschrift de gronden niet bevat, bepaalt de rechter dat de eiser de gronden dient aan te vullen binnen tien weken. De rechter kan daartoe overgaan nadat de verweerder is verschenen, nadat is gebleken dat de verweerder niet is verschenen hoewel hij is opgeroepen door een deurwaarder, dan wel nadat een zitting heeft plaatsgevonden waarop een schikking is beproefd (de comparitie na aanbrengen). Dit laatste ziet op de situatie dat een comparitie na aanbrengen heeft plaatsgevonden. Op grond van artikel 30o, eerste lid, onder a, kan de rechter uitstel verlenen op deze termijnen als dat noodzakelijk is met het oog op artikel 19 of met het oog op een goede instructie van de zaak. Deze invulling van de procedure in hoger beroep geeft meer voortgang aan de procedure dan de huidige gang van zaken, waarin het indienen van grieven vaak wordt uitgesteld. Een eiser die in zijn hogerberoepschrift onmiddellijk de gronden opneemt, zal de procedure sneller kunnen doorlopen dan wanneer hij gebruik maakt van het nadien indienen van gronden en het oproepen van verweerder op een lange termijn van bijvoorbeeld zes maanden. Hij kan de drie maanden voorafgaand aan het starten van de procedure in hoger beroep gebruiken om nog te proberen een schikking te treffen met zijn wederpartij. Wanneer de termijn voor het separaat indienen van de gronden wordt benut, dan heeft hij extra tijd voor schikkingsonderhandelingen. Daarnaast kan de eiser, net als in eerste aanleg, ook in hoger beroep de verweerder op een termijn van maximaal zes maanden na de dag van indiening van het hogerberoepschrift oproepen om te verschijnen. Ook die langere termijn kan worden gebruikt voor schikkingsonderhandelingen. Het voorstel biedt ruimte voor de bestaande praktijk van de comparitie na aanbrengen, maar leidt tevens tot een zekere versnelling van de procedure in hoger beroep en tot meer eenvormigheid tussen verzoek- en vorderingsprocedures. Voor de volledigheid merk ik nog op dat is overwogen of een beroepstermijn van zes weken, gecombineerd met een aanvullende termijn voor het aanvullen van gronden, de voorkeur verdient (vgl. aanbeveling 6 uit *Agenda voor de appelrechtspraak 2020*). Een dergelijk systeem vergroot echter de verschillen met het systeem voor hoger beroep van beschikkingen en het systeem voor het instellen van cassatie en zal uitlokken dat hoger beroep telkens op nader aan te voeren gronden zal worden ingesteld. Een termijn van zes weken is immers relatief kort, wanneer bijvoorbeeld nog nader advies over de haalbaarheid van hoger beroep moet worden ingewonnen, voordat hoger beroep wordt ingesteld.

2.2 *Bekendmaking van de procedure aan wederpartij en belanghebbenden*

Het wetsvoorstel procesrecht maakt het in een vorderingsprocedure mogelijk dat de eiser in eerste aanleg zelf zorg draagt voor de bezorging van de procesinleiding bij de wederpartij, zonder tussenkomst van de deurwaarder. De eiser kan de procesinleiding bijvoorbeeld per post of per e-mail sturen naar de wederpartij. Als de wederpartij zich niet meldt, zal de rechter uit oogpunt van rechtsbescherming slechts een verstekvonnis kunnen wijzen wanneer de procesinleiding alsnog door een deurwaarder bij de wederpartij is betekend. De eiser kan er ook voor kiezen onmiddellijk een deurwaarder in de schakelen, desgewenst voorafgaand aan de indiening van de procesinleiding bij de rechtspraak.

Er is geen aanleiding om van dit uitgangspunt af te wijken in hoger beroep. De informele bekendmaking zal in hoger beroep van groter belang kunnen zijn dan in eerste aanleg, omdat procespartijen doorgaans niet zonder advocaat in hoger beroep kunnen komen. Wanneer partijen reeds een advocaat hadden in eerste aanleg, zal een informele betekening in verband met het hoger beroep eenvoudig aan het kantoor van de advocaat kunnen plaatsvinden. Ook nu al wordt hoger beroep regelmatig betekend bij de advocaat van de wederpartij. Tegelijkertijd moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat in eerste aanleg zonder advocaat is geprocedeerd (kantonzaken), dan wel dat een partij van advocaat wil veranderen vanwege de uitkomst in eerste

aanleg. In dit laatste geval kan het hogerberoepschrift worden bezorgd bij de advocaat van eerste aanleg, die het op grond van artikel 63 bij zijn voormalige cliënt dient te bezorgen. Was er in eerste aanleg geen advocaat betrokken, dan ligt het eerder voor de hand dat de eiser in hoger beroep de voorkeur geeft aan bekendmaking van de procedure aan de wederpartij door onmiddellijke betekening via de deurwaarder. In afwijking van de procedure in eerste aanleg is artikel 113, dat de mogelijkheid biedt om de procesinleiding eerst bij de wederpartij te bezorgen of te betekenen en pas daarna bij de rechtspraak in te dienen, niet van overeenkomstige toepassing in hoger beroep. Pas nadat de procedure in hoger beroep aanhangig is gemaakt bij de rechtspraak, kan het oproepingsbericht informeel dan wel formeel bij de wederpartij bezorgd of betekend worden (zie ook de toelichting bij artikel 343).

Voor wat betreft verzoekprocedures in hoger beroep blijft de oproeping door het gerechtshof van de belanghebbenden hetzelfde als in de huidige situatie. Zoals in het wetsvoorstel procesrecht staat beschreven kan de verplichting aan een verzoeker om de belanghebbenden bij zijn verzoek op te roepen prohibitief zijn voor de verzoeker, gezien het kostenaspect. Zeker in procedures met een groot aantal belanghebbenden zouden deze kosten te omvangrijk zijn. De verzoeker heeft bovendien baat bij de toewijzing van het verzoek in tegenstelling tot de belanghebbenden, waardoor hij geneigd zou kunnen zijn niet alle belanghebbenden op te roepen. Het gerechtshof zou vervolgens moeten controleren of de verzoeker alle belanghebbenden heeft benaderd. Het is daarom efficiënter dat de rechtbank de belanghebbenden bij een verzoek ook in de toekomst blijft oproepen.

2.3 Toepasselijkheid van basisprocedure in hoger beroep

Het wetsvoorstel procesrecht introduceert in het civiele recht een zogenoemde basisprocedure (artikelen 30a-30q). Deze basisprocedure heeft het volgende stramien:

- partijen wisselen hun standpunten uit in één schriftelijke ronde, met inachtneming van wettelijke termijnen;
- de eiser en de verweerder brengen hun standpunten en bewijsstukken zo veel mogelijk al bij de indiening van de procesinleiding respectievelijk het verweerschrift in het geding;
- er vindt een mondelinge behandeling plaats;
- de rechter doet mondeling of schriftelijk uitspraak aan het slot van de mondelinge behandeling met inachtneming van de wettelijke termijnen.

Het uitgangspunt voor de eerste aanleg dat normaliter volstaan kan worden met één schriftelijke stukkenwisseling sluit aan bij de praktijk in hoger beroep. Op grond van de tweeconclusieregel zijn na de memories van grieven en antwoord in beginsel geen nieuwe grieven, een eiswijziging of een nieuwe feitelijke stelling in hoger beroep toelaatbaar, tenzij sprake is van nova. Het wetsvoorstel brengt geen wijziging in het bestaande grievenstelsel en de devolutieve werking van het hoger beroep. Op grond van het grievenstelsel mag de rechter in hoger beroep in beginsel slechts oordelen over behoorlijk in het geding gebrachte grieven tegen het vonnis van de rechter in eerste aanleg. De devolutieve werking van het hoger beroep houdt in dat de rechter in hoger beroep de stellingen en verweren van partijen in eerste aanleg bij zijn oordeel moet betrekken voor zover zij vallen binnen het door de grieven ontsloten gebied. In de *Agenda voor de appelrechtspraak 2020* is aangevoerd dat het grievenstelsel en de devolutieve werking moeten worden herzien. Een uitwerking van deze aanbevelingen ontbreekt echter. Vooral nog lijkt de discussie over een eventuele aanpassing onvoldoende uitgekristalliseerd. Reden waarom dit voorstel niet voorziet in aanpassing van het grievenstelsel in vorderingszaken en van de devolutieve werking.

In het wetsvoorstel procesrecht is de mondelinge behandeling een van de belangrijkste pijlers van de nieuwe basisprocedure (artikel 30k). Tijdens de mondelinge behandeling stelt de rechter partijen in de gelegenheid om hun stellingen mondeling toe te lichten (artikel 30k, eerste lid). Daarnaast kan de rechter de

mondelinge behandeling gebruiken om inlichtingen te verzamelen (artikel 30k, eerste lid onder a, vgl. artikel 88 oud) of om partijen in de gelegenheid te stellen hun stellingen nader te onderbouwen, bijvoorbeeld met getuigenbewijs (artikel 30k, eerste lid, onder b). Indien een partij wenst dat tijdens de mondelinge behandeling getuigen of deskundigen worden gehoord, kan dit met toestemming van de rechter aldus plaatsvinden (artikel 30k, tweede lid). De rechter kan de mondelinge behandeling daarnaast gebruiken om een schikking te beproeven (eerste lid, onder c, huidige artikel 87), als regiezitting (artikel 30k, eerste lid, onder d), om aanwijzingen te geven of om te bevelen andere proceshandelingen te verrichten die hij geraden acht (artikel 30k, eerste lid, onderdeel e). Het pleidooi vervalt als aparte proceshandeling, aangezien tijdens de mondelinge behandeling partijen hun standpunten mondeling kunnen toelichten (vgl. artikel 134 oud en artikel 30k, eerste lid, onder b). De rechter kan op grond van het voorgaande tijdens de mondelinge behandeling maatwerk leveren en datgene doen wat noodzakelijk is voor een goede procesorde. Indien de zaak dat verlangt, kan de rechter een extra mondelinge behandeling gelasten. De hiervoor beschreven invulling van de mondelinge behandeling is ook goed toepasbaar in de procedure in hoger beroep. Die invulling sluit voorts aan bij de aanbevelingen 7 en 8 van de *Agenda voor de appelrechtspraak 2020*.

Tijdens de eerdergenoemde expertbijeenkomsten is evenwel aangegeven dat een verplichting om een mondelinge behandeling te houden in elke vorderingsprocedure in hoger beroep niet opportuun is. Ook thans vindt in de praktijk in veel van die gevallen geen pleidooi plaats. Dit houdt verband met de omstandigheid dat tijdens de procedure in eerste aanleg veelal reeds een mondelinge behandeling zal hebben plaatsgevonden en de feiten in hoger beroep voldoende vaststaan. Partijen hebben bij die gelegenheid al de mogelijkheid gehad om hun standpunt aan de rechter uiteen te zetten. Een standaard in te voeren tweede mondelinge behandeling in hoger beroep heeft niet steeds toegevoegde waarde. Heeft in eerste aanleg geen mondelinge behandeling plaatsgevonden, dan kan een dergelijke behandeling in hoger beroep juist zinvol zijn. Hetzelfde geldt wanneer het hof behoefte heeft aan nadere informatie van partijen naar aanleiding van (nieuwe) standpunten die in hoger beroep zijn ingenomen of omdat het gaat om zaken waarbij de omstandigheden aan verandering onderhevig zijn. Wanneer hoger beroep wordt ingesteld in een verzoekprocedure komt dit laatste regelmatig voor. In de zuivere verzoekzaken, waarin sinds de uitspraak in eerste aanleg veranderingen kunnen zijn opgetreden in omstandigheden die van belang zijn voor de beslissing over de zaak, zoals bij de vaststelling van de hoogte van alimentatie of bij een omgangsregeling, ligt het voor de hand dat de rechter tot een mondelinge behandeling zal willen overgaan. In contentieuze verzoekprocedures die eigenlijk op tegenspraak worden gevoerd, zoals in het arbeidsrecht, is het voorstelbaar dat op dit punt daarentegen wordt aangesloten bij hetgeen gebruikelijk is in vorderingszaken.

Voor alle hiervoor genoemde zaken kan de regel gelden dat de rechter in beginsel beslist of een mondelinge behandeling wordt gehouden. Het wetsvoorstel houdt in dat de rechter desgewenst kan bepalen dat de mondelinge behandeling achterwege blijft indien partijen of een van hen, nadat zij zijn geweest op het recht ter zitting te worden gehoord, niet binnen een door hem gestelde redelijke termijn hebben verklaard dat zij gebruik willen maken van dit recht. Hetzelfde uitgangspunt geldt in eerste aanleg voor de mondelinge behandeling in kantonzaken (artikel 30j, zesde lid) en het bestuursprocesrecht (artikel 8:57 Awb). De rechter voert hier regie. Deze formulering houdt ook rekening met het feit dat partijen de behoefte kunnen hebben hun standpunt in hoger beroep mondeling toe te lichten. Dit zal sterker het geval zijn indien in eerste aanleg geen mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden.

De basisprocedure in eerste aanleg houdt de mogelijkheid in dat de rechter, in geval alle partijen op de mondelinge behandeling zijn verschenen, onmiddellijk mondeling uitspraak doet (artikel 30p). Deze mogelijkheid is in hoger beroep overgenomen ten behoeve van die zaken waarin ook nu al wel eens mondeling uitspraak wordt gedaan. Daarom is de ter zitting gedane mondelinge uitspraak beperkt tot tussen- en eindbeschikkingen in verzoekprocedures, tot tussenarresten in vorderingszaken en tot uitspraken in kort geding. Dat betekent dat

alleen de einduitspraak in bodemprocedures over vorderingen niet mondeling ter zitting kan worden gedaan. Een mondelinge uitspraak ligt in deze laatste categorie niet voor de hand, gezien het vaak gecompliceerde karakter van de zaak, gezien de motivering die gerelateerd moet zijn aan de gronden en daarom uitgebreider is dan in eerste aanleg en in verband met de omstandigheid dat een meervoudige kamer de zaak behandelt. Bij de soms meer feitelijke uitspraken in verzoekprocedures en zeker in het familierecht, hoeven deze omstandigheden minder problemen op te leveren. Dit zal vooral kunnen in relatief eenvoudige, feitelijke zaken, waarbij de betrokkenen gebaat zijn bij snelle duidelijkheid. Dit wetsvoorstel dient niet af te doen aan hetgeen nu in de praktijk onder bepaalde omstandigheden gebruikelijk en breed aanvaard is. Mondelinge uitspraken in kortgedingprocedures bevorderen de daar gewenste snelheid en mondelinge tussenarresten en –beschikkingen voorzien eveneens in een praktische behoefte en een efficiënte procesvoering. Daar staat tegenover dat een mondelinge uitspraak alleen ter zitting gedaan dient te worden als de zaak zich daarvoor daadwerkelijk leent en in het voordeel van partijen is. Er dient prudent mee omgesprongen te worden door de hoven. Voorkomen moet worden dat de toetsing van een (proces-verbaal van een) mondelinge uitspraak in cassatie niet goed mogelijk is. In consultatie is deze wettelijke vastlegging van de huidige praktijk voorgelegd. De reactie in de consultatie luidde ... [PM].

2.4 *Regievoering door de rechter*

Uit de voorgaande paragrafen blijkt dat de hogerberoepsrechter op verschillende manieren en op verschillende momenten regie kan voeren op het verloop van de procedure. Net als bij eerste aanleg, is het aan partijen om al dan niet hoger beroep in te stellen en de omvang van het geding in hoger beroep te bepalen. Door het regelen van termijnen en de mogelijkheden die partijen en de rechter tijdens de procedure hebben, beoogt het wetsvoorstel hun helderheid te bieden over het verloop van de procedure en de voortgang daarvan. Tegelijkertijd is flexibiliteit nodig om maatwerk te bieden in die gevallen waarin sprake is van omstandigheden waardoor er meer of wellicht juist minder tijd nodig is voor het verrichten van bepaalde proceshandelingen. Het is aan de rechter om daarin regie te voeren en aan partijen maatwerk te bieden. Hij zal daarbij steeds de voortgang van de procedure in acht moeten nemen. Regie kan de rechter voorts voeren door een comparitie na aanbrengen te houden. Het kan in het belang van partijen zijn dat de omvang van het geding zo beperkt mogelijk blijft en dat zij waar mogelijk tot een schikking komen. Gezien de maatschappelijke kosten van een procedure in hoger beroep, is dat ook in het algemeen belang. De rechter kan partijen hierin waar mogelijk begeleiden. Hij kan tevens regie voeren door te beslissen over het houden van een mondelinge behandeling en de invulling daarvan.

2.5 *Termijnen*

Met de invoering van een nieuwe basisprocedure in eerste aanleg, worden vaste termijnen gegeven om de voortgang van de procedure te bevorderen en de procedure overzichtelijker te maken. Datzelfde uitgangspunt geldt voor de aanpassingen van de procedure in hoger beroep. Hieronder worden de belangrijkste termijnen in de procedure in hoger beroep beschreven.

Nadat de rechter in eerste aanleg uitspraak heeft gedaan, hebben partijen een termijn van drie maanden om hoger beroep in te stellen (artikel 339, eerste lid). De eiser in hoger beroep dient digitaal een hogerberoepschrift in, waar hij al dan niet de gronden van zijn hoger beroep in heeft opgenomen. Hij verkrijgt van de rechtspraak een oproepingsbericht, waar het hogerberoepschrift in is opgenomen. Dit oproepingsbericht dient de eiser binnen twee weken bij de verweerder op informele wijze te bezorgen, dan wel via de deurwaarder te laten betekenen (artikelen 111 en 112).

Bij het indienen van het hogerberoepschrift kiest de eiser een termijn voor de verweerder om in hoger beroep te verschijnen. Overeenkomstig eerste aanleg is die termijn minimaal vier weken en maximaal zes maanden na het indienen van het hogerberoepschrift (artikel 30a, derde lid, onder c). De eiser heeft daarmee

een maximale termijn van twee weken om de verweerder op informele dan wel formele wijze op de hoogte te stellen van het hoger beroep en de verweerder heeft minimaal twee weken om te verschijnen in de procedure. Als eiser ervoor kiest om de verweerder op informele wijze op de hoogte te brengen van het hoger beroep en verweerder verschijnt niet binnen de hem gestelde termijn, dan dient de eiser die een verstekvonnis wenst te verkrijgen de verweerder alsnog op formele wijze op te roepen door middel van betekening door de deurwaarder. Na het verstrijken van de eerste termijn van verschijning krijgt de eiser – en daarmee dus ook de deurwaarder – twee weken de tijd om verweerder op te roepen, waarna verweerder twee weken de tijd heeft om te verschijnen. Deze maximale verschijningsdatum ligt vier weken na het verstrijken van de eerste termijn van verschijning. De eiser heeft daarmee maximaal twee weken om het oproepingsbericht bij verweerder te laten betekenen en verweerder heeft minimaal twee weken om in de procedure te verschijnen. De eiser kan, overeenkomstig de procedure in eerste aanleg, slechts eenmaal voor een langere verschijningstermijn kiezen (artikel 30a, derde lid, onder c, juncto artikel 112). Nadat verweerder is verschenen (of de termijn voor verschijnen is verstreken) bepaalt het hof of een comparitie na aanbrengen wordt gehouden, of dat eiser zijn gronden moet indienen (artikel 343, tweede lid).

Eiser heeft een termijn van tien weken om de gronden van het hoger beroep in te dienen (artikel 343, tweede lid). De termijn gaat lopen vanaf de beslissing van het hof over de indiening van de gronden. Die beslissing kan ook genomen worden als een comparitie na aanbrengen is gehouden, maar niet tot een schikking heeft geleid. Aan het einde van die comparitie, of onmiddellijk daarna beslist het hof dat de termijn voor het indienen van gronden ingaat. Nadat eiser zijn gronden heeft ingediend, heeft verweerder eveneens een termijn van tien weken om zijn verweer in te dienen (artikel 347, tweede lid). Deze termijn kan door de rechter verlengd worden op grond van artikel 30o, eerste lid, onder a. Indien verweerder incidenteel appel heeft ingesteld, krijgt de eiser een termijn van tien weken om daarop te reageren (artikel 347, derde lid).

Indien verweerder niet is verschenen en het hogerberoepschrift door een deurwaarder is betekend, beslist het hof dat verstek wordt verleend. Tegelijkertijd beslist het hof dat de termijn van tien weken voor het indienen van de gronden gaat lopen voor de eiser. Nadat eiser zijn gronden heeft ingediend, gaat de termijn van tien weken in voor het doen van uitspraak, tenzij verweerder tussentijds zijn verstek zuivert. In dit laatste geval beslist het hof dat de termijn voor het indienen van het verweerschrift ingaat. Verweerder kan verschijnen totdat het hof de datum voor het wijzen van arrest bekend heeft gemaakt (artikel 142).

De gestelde termijnen zijn in het merendeel van de gevallen een haalbare termijn (meer hierover in de toelichting bij artikel 343). Het kan echter voorkomen dat een partij uitstel van de termijn van tien weken behoeft, bijvoorbeeld om een deskundigenonderzoek te laten verrichten. In die gevallen kan de rechter maatwerk leveren op grond van artikel 30o, eerste lid, onder a. Op basis van dit artikel kan de rechter uitstel verlenen van de gestelde termijnen met het oog op artikel 19, of met het oog op een goede instructie van de zaak, overeenkomstig de procedure in eerste aanleg.

Indien de rechter dat nodig acht, of als één of meer partijen daarom verzoeken, vindt een mondelinge behandeling plaats. Na de mondelinge behandeling, of nadat partijen de laatste proceshandeling hebben verricht, kunnen één of meer partijen om een arrest vragen. Het hof heeft een termijn van tien weken om arrest te wijzen (artikel 357). Op verzoek van partijen kan het hof het wijzen van arrest aanhouden. Indien partijen niet om een arrest verzoeken, wordt de procedure aangehouden. Indien gedurende een periode van 53 weken geen proceshandelingen worden verricht, kan het hof beslissen tot verval van instantie (artikel 251).

De doorlooptijd van de procedure zal berekend worden vanaf de dag dat verweerder is verschenen of ten laatste had moeten verschijnen. Dit hangt samen met de flexibiliteit die eiser toekomt om de verweerder een korte dan wel een langere termijn te geven om in de procedure te verschijnen, waardoor doorlooptijden moeilijk te vergelijken zouden zijn als vanaf het indienen van het hogerberoepschrift gerekend zou worden.

Evenals in eerste aanleg, is de eiser in hoger beroep het griffierecht verschuldigd vanaf het indienen van de zaak bij de rechtspraak. Overwogen wordt om via de Invoeringswet te regelen dat het reeds betaalde griffierecht (deels) wordt terugbetaald aan de eiser indien tot intrekking van de procesinleiding wordt overgegaan voordat de wederpartij in de procedure is verschenen, of uiterlijk had kunnen verschijnen. Deze mogelijkheid is vergelijkbaar met de huidige praktijk waarin een zaak wordt ingetrokken voorafgaand aan de rolzitting, bijvoorbeeld omdat partijen onderling een schikking hebben bereikt.

3. *Wijzigingen in cassatierechtspraak*

De procedure in cassatie behoeft minder aanpassing dan de procedure in hoger beroep. Teneinde de bestaande procedure inhoudelijk te handhaven, wordt de toepassing van de artikelen 30h, 30i, 30j, 30p en 30q in cassatie uitgesloten. De belangrijkste wijzigingen voor de cassatierechtspraak zijn de indiening van het cassatieberoepschrift langs elektronische weg en digitale stukkenwisseling en dat de procedure start met het indienen van een eenvormig cassatieberoepschrift bij de Hoge Raad. Vanwege de mogelijkheid dat een verzoek en een vordering in eerste aanleg en hoger beroep kunnen worden gecombineerd, kan aan de Hoge Raad in theorie ook een gecombineerd cassatieberoepschrift worden voorgelegd. In de praktijk lijkt de kans daarop zeer klein, gezien het toetsingskader van de Hoge Raad. De termijnen voor het indienen van stukken in de cassatieprocedure zoals het verweerschrift, zijn ongewijzigd gelaten. Er hebben mij geen dringende verzoeken bereikt om de cassatieprocedure te versnellen of te wijzigen. Ik zie daartoe dan ook geen reden, mede met het oog op het aantal zaken dat jaarlijks in cassatie wordt behandeld en de eigen aard van de cassatierechtspraak.

Ten overvloede zij hier opgemerkt dat cassatie bij de Hoge Raad in fiscale zaken wordt beheerst door de Algemene wet inzake rijksbelastingen en de Algemene wet bestuursrecht en in dit wetsvoorstel buiten beschouwing blijft.

4. *Digitalisering van appel- en cassatierechtspraak*

Het wetsvoorstel procesrecht gaat uit van het langs elektronische weg starten van de procedure en indienen van (proces)stukken. Een groot deel van de rechtzoekenden wordt verplicht om in de toekomst gebruik te maken van het digitale systeem dat de rechtspraak aanbiedt ten behoeve van de start van de procedure en de indiening van (proces)stukken (artikelen 30c Rv en 8:36a en 8:36b Awb). Een uitzondering wordt gemaakt voor alle natuurlijke personen die optreden als procespartij en daarbij niet worden vertegenwoordigd door een professionele rechtsbijstandverlener, noch optreden uit naam van een vennootschap onder firma, commanditaire vennootschap of maatschap en voor informele verenigingen (artikelen 30c, vierde lid, Rv en 8:36b, eerste lid, Awb). De bepalingen die betrekking hebben op het digitaal procederen in eerste aanleg (bijvoorbeeld de artikelen 30c en 30d) zijn van overeenkomstige toepassing in hoger beroep en cassatie (artikelen 352 en 406). De enige uitzondering betreft de mogelijkheid voor natuurlijke personen en informele verenigingen die procederen zonder een professionele procesvertegenwoordiging om op papier te procederen (artikel 30c, vierde lid). Omdat er in hoger beroep en in cassatie niet zonder advocaat geprocedeerd wordt (artikelen 353, eerste lid en 407, derde lid), is deze uitzondering niet relevant in dit verband. Alle eisers en verweerders, en belanghebbenden in hoger beroep en cassatie hebben toegang tot hun digitale dossier.

Zoals in verband met het digitaal procederen in eerste aanleg is opgemerkt, ontwikkelt KEI Rechtspraak één webportaal ('Mijn Zaak', als onderdeel van www.rechtspraak.nl) ten behoeve van alle rechterlijke instanties. Voor partijen die regulier procederen wordt een system-to-system koppeling ontwikkeld, waarbij partijen digitale stukken kunnen indienen bij de rechtspraak of stukken kunnen ophalen die hun in dat systeem ter beschikking zijn gesteld. Via het portaal kan ook cassatie worden ingesteld, kunnen processtukken worden ingediend en

kunnen partijen inzage krijgen in hun digitale dossier. KEI Rechtspraak en de Hoge Raad werken samen aan de aansluiting van het systeem van de Hoge Raad op dat webportaal.

Met dit wetsvoorstel worden bestaande wettelijke bepalingen die enkel uitgaan van fysieke verzending van afschriften van stukken en uitspraken tussen gerechten en advocaten geschrapt of aangepast, omdat er in beginsel niet op papier geprocedeerd wordt en deze stukken (ook) beschikbaar zullen worden via het systeem van 'Mijn Zaak' of via system-to-system.

5. Terminologie

Enkele bepalingen van de zevende titel zijn geschreven in oude spelling. Van de gelegenheid is gebruikgemaakt om die bepalingen aan te passen aan de huidige spellingsregels en moderner taalgebruik. Een inhoudelijke wijziging is niet beoogd. Ook is gekeken naar de consequente toepassing van de termen "hoger beroep" en "beroep in cassatie" in plaats van het gebruik van het enkele woord "beroep" en naar de consequente toepassing van het instellen van hoger beroep "van" in plaats van "tegen" een vonnis of een beschikking. Verder zal niet meer gesproken worden van grieven, maar van gronden, waardoor de terminologie meer uniform wordt.

6. Inwerkingtreding

De inwerkingtreding van de bepalingen voor hoger beroep en cassatie zal gelijk lopen met die voor de eerste aanleg. Dat betekent dat de hoven en de Hoge Raad meedoen in de gefaseerde inwerkingtreding per rechtsgebied. De regionale spreiding van de inwerkingtreding is enkel voor de hoven relevant. Wanneer een zaak in eerste aanleg voor de inwerkingtreding van het wetsvoorstel procesrecht is aangebracht en op papier wordt gevoerd, maar het hoger beroep of de cassatie na inwerkingtreding van dit wetsvoorstel is ingediend, wordt de procedure digitaal voortgezet.

ARTIKELN

Artikel 332

Inhoudelijk is artikel 332 over de hogerberoepsgrens ongewijzigd gebleven. In verband met de berekening van de rente die meetelt voor de omvang van de vordering, zijn de woorden "de dag van dagvaarding in eerste aanleg" in het eerste lid vervangen door "de dag van het indienen van de procesinleiding". De procesinleiding is het stuk dat alleen de eerste aanleg inleidt en daarom kan de toevoeging "in eerste aanleg" vervallen. De termen 'vordering in reconventie' en 'eis in reconventie' zijn in het derde lid gewijzigd in 'tegenvordering' overeenkomstig het wetsvoorstel procesrecht.

Overwogen is om het bedrag van € 1750, dat bepaalt of hoger beroep van een vonnis openstaat, te indexeren. In de *Agenda voor de Appelrechtspraak 2020* wordt onder meer de aanbeveling gedaan om dit bedrag op te hogen naar € 5000. Een dergelijke aanpassing valt echter buiten het bestek van het programma KEI, aangezien dit niet noodzakelijk is voor het behalen van de doelen van het programma KEI.

Artikel 334

De terminologie van artikel 334 over berusting is gemoderniseerd. Aan het artikel is voorts een zin toegevoegd, waaruit blijkt dat op berusting door een partij in een vonnis beroep moet worden gedaan door de wederpartij. De rechter mag namelijk niet ambtshalve beoordelen of van berusting sprake is (vgl. Hoge Raad 8 juni 2007, NJ 2008, 142).

Artikel 335

De formulering en spelling van artikel 335 zijn gemoderniseerd. Daarbij is geen inhoudelijke wijziging beoogd. Overeenkomstig het wetsvoorstel procesrecht is de term 'gedaagde' vervangen door 'verweerder'. De mogelijkheid voor de in eerste aanleg bij verstek veroordeelde verweerder om zijn verweer bij incidenteel beroep in te stellen, laat onverlet dat bij dat incidenteel beroep ook andere zaken dan dat verweer naar voren gebracht kunnen worden.

Artikel 339

Doordat de wet geen roldata meer kent, is de huidige formulering van artikel 339 met een termijn van beroep niet meer mogelijk. Evenals in beginsel het geval is met de procesinleiding in eerste aanleg, wordt de procedure aanhangig gemaakt door de indiening van het hogerberoepschrift bij het gerechtshof, in plaats van door de betekening ervan bij de wederpartij zoals nu het geval is. De partij die hoger beroep wenst in te stellen heeft hiertoe een termijn van drie maanden, overeenkomstig de huidige termijn in een dagvaardingsprocedure. Artikel 30o, eerste lid, onder a, is buiten toepassing verklaard voor de termijn van hoger beroep, omdat deze termijn niet door de rechter te verlengen moet zijn. De termijn voor verschijning van verweerder volgt uit artikel 30a, derde lid, onder c. Eiser moet hem minimaal twee weken en kan hem maximaal een half jaar geven om te verschijnen, evenals is bepaald voor de eerste aanleg in het wetsvoorstel procesrecht.

In het derde lid van artikel 339 zijn de woorden "op straffe van verval" geschrapt. Deze wijziging sluit aan bij de jurisprudentie van de Hoge Raad, waaruit naar voren komt dat incidenteel beroep als hoofdregel wordt ingesteld bij verweerschrift, maar dat onder bijzondere omstandigheden ook een later moment kan worden aanvaard.⁵

Het huidige vierde lid bepaalt dat de afstand van instantie de mogelijkheid van het instellen van incidenteel beroep onverlet laat. Dit blijft mogelijk. Het doen van afstand van instantie zal in beginsel eenvoudig kunnen geschieden door dit aan te geven in 'Mijn Zaak'. Als verweerder op dat moment reeds is verschenen, zal hij een notificatie ontvangen, waarna hij binnen twee weken kan aangeven dat hij incidenteel hoger beroep zal instellen. Is verweerder echter nog niet verschenen, dan is het van belang dat hij over de afstand van instantie door eiser wordt geïnformeerd door middel van betekening van een akte die hierop ziet. Vervolgens kan verweerder binnen twee weken de rechter verzoeken een termijn te bepalen voor het instellen van incidenteel beroep. In beide gevallen zal de rechter in de regel een termijn van tien weken geven voor het indienen van de gronden van het incidenteel beroep (vgl. artikel 343, tweede lid).

Voor het overige zijn terminologische aanpassingen doorgevoerd.

Artikel 340

De terminologie inzake hoger beroep is in artikel 340 consequent doorgevoerd.

Artikel 341

In artikel 341 is een omissie hersteld door aan te geven welk boek van het Burgerlijk Wetboek bij de vermelding van artikel 185 bedoeld is.

Artikel 343

Artikel 343 is op een aantal punten gewijzigd. De eerste wijziging betreft de start van de procedure. Naar huidig recht begint de procedure in hoger beroep door de betekening van een dagvaarding. Op grond van dit wetsvoorstel begint de procedure in hoger beroep voortaan met het digitaal indienen van een hogerberoepschrift bij de rechtspraak. Die indiening dient plaats te vinden binnen de termijn van drie maanden na de dag van de

⁵ HR 19 juni 2009, JPB 2009, 39 en HR 20 maart 2009, RvdW 2009, 437.

uitspraak van het vonnis in eerste aanleg (artikel 339). De mogelijkheid van artikel 113 om eerst te betekenen bij de wederpartij alvorens de zaak in te dienen bij het gerecht, is uitgesloten voor hoger beroep (artikel 343, derde lid). Voor zaken in eerste aanleg kan het van belang zijn dat een deurwaarder bepaalde zaken – met name incassozaken – filtert voordat de eiser een procedure bij de rechtbank start. Zo kan het voorkomen dat de gegevens van de schuldenaar waarover de eiser beschikt niet kloppen, of dat uit het onderzoek van de deurwaarder blijkt dat de schuldenaar schuldhulpverlening ontvangt. In die gevallen kan dat ertoe leiden dat de eiser ervoor kiest om geen procedure te starten, of dat de deurwaarder gegevens corrigeert. Omdat partijen elkaar al in eerste aanleg zijn tegengekomen, is een dergelijk onderzoek van de deurwaarder niet (nogmaals) nodig. Ook in die gevallen waarin in eerste aanleg een verstekvonnis is gewezen, maar hoger beroep moet worden ingesteld (bijvoorbeeld omdat er meerdere verweerders waren, waarvan een of meerdere wel zijn verschenen), heeft de verweerder een advocaat nodig om hoger beroep in te stellen. De filterfunctie van de deurwaarder, voordat de procedure in hoger beroep is gestart, is daarmee niet nodig. Nadat deze procedure is gestart kan de eiser ervoor kiezen om de verweerder in hoger beroep op informele wijze op te roepen, of een deurwaarder in te schakelen om het oproepingsbericht bij de verweerder te laten betekenen. Hiermee biedt het nieuwe systeem voldoende waarborgen voor zowel eiser als verweerder in hoger beroep.

De inhoud van het hogerberoepschrift sluit aan bij de vereisten die in eerste aanleg gelden voor de procesinleiding; artikel 30a is daarom grotendeels van overeenkomstige toepassing. Zo geldt ook in hoger beroep dat de wederpartij minimaal twee weken en maximaal zes maanden de tijd moet krijgen om te verschijnen (artikel 30a, derde lid, onder c). Op grond van het huidige artikel 343 is de substantiëringsplicht (artikel 111, derde lid, oud) niet van toepassing in hoger beroep; de door de gedaagde tegen de eis aangevoerde verweren en gronden hoeven niet te worden vermeld in de dagvaarding. De positie van verweerder is al voor het voetlicht is gebracht in eerste aanleg. De substantiëringsplicht is met het wetsvoorstel procesrecht verplaatst van artikel 111, derde lid, naar artikel 30a, derde lid, onder f. Op grond van het voorgaande wordt de toepassing van dat onderdeel van artikel 30a uitgesloten in het nieuwe eerste lid van artikel 343.

Wat betreft de vermelding in het hogerberoepschrift van de bewijsmiddelen van de eiser en de getuigen die hij kan doen horen ter staving van de betwiste gronden van de eis (artikel 30a, derde lid, onder g) is er een verschil met de huidige praktijk. In het huidige artikel 343 staat dat “de middelen waarop het beroep gegrond is” (artikel 111, derde lid) niet in de dagvaarding in hoger beroep opgenomen hoeven te worden. In het nieuwe artikel 343 is het uitgangspunt dat de gronden later kunnen worden aangevuld als ze niet zijn opgenomen in het hogerberoepschrift. Deze andere benadering leidt ertoe dat het bewijsaanbod van artikel 30a, derde lid, onder g, de gronden moet volgen. De uitsluiting van het huidige artikel 111, derde lid, kan daarom niet gehandhaafd blijven.

Op grond van de toepassing van artikel 30a, derde lid, onder d, moet de eiser in beginsel zijn gronden voor het hoger beroep opnemen in het hogerberoepschrift. In het voorgestelde tweede lid van artikel 343 wordt echter rekening gehouden met de huidige praktijk. Indiening zonder de gronden is toegestaan, maar de eiser dient de gronden dan wel binnen een termijn van tien weken in te dienen. De rechter bepaalt vanaf welk moment deze termijn berekend dient te worden. De reden hiervoor is dat de hoven die nu werken met de comparitie na aanbrengen daarvoor graag ruimte willen behouden. De rechter kan daarom bepalen of de grieven ingediend moeten worden binnen tien weken na de datum waarop verweerder is verschenen in de procedure, nadat verweerder uiterlijk had kunnen verschijnen en opgeroepen is door een deurwaarder, of nadat een comparitie na aanbrengen is gehouden zonder dat die heeft geleid tot een schikking. Deze termijn kan op grond van artikel 30o, eerste lid, onder a, door de rechter verlengd worden indien dat noodzakelijk is met het oog op artikel 19 of met het oog op een goede instructie van de zaak. Afhankelijk van de omstandigheden van het geval kan een langere termijn gerechtvaardigd zijn. Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn als stukken voor buitenlandse partijen vertaald moeten worden, als de uitkomst van de afwikkeling van een faillissement of van een andere procedure

waarvan de onderhavige procedure afhankelijk is afgewacht moet worden, of als een partij zelf een vraag heeft voorgelegd aan een deskundige of heeft gevraagd om een second opinion. Hiervoor kan een langere termijn nodig zijn dan de initiële tien weken. Overwogen is om het systeem van artikel 343 geheel gelijk te trekken met het systeem van artikel 359 voor hoger beroep in verzoeksprocedures. Dat zou echter tot gevolg hebben dat de gronden altijd onmiddellijk bij de indiening van het hogerberoepschrift beschikbaar moeten zijn, waarmee de praktijk van de comparitie na aanbrengen die enkele gerechtshoven hebben ontwikkeld voorafgaand aan de schriftelijk stukkenwisseling, gehinderd zou worden. Het is bevorderlijk voor het onderzoeken van de mogelijkheden van een schikking als tijdens de comparitie na aanbrengen partijen nog geen stukken in hoger beroep hebben uitgewisseld. Met de voorgestelde termijn van tien weken waarbinnen eiser de gronden moet indienen, blijft die praktijk mogelijk en wordt tegelijkertijd een versnelling van de procedure in hoger beroep bereikt.

Momenteel is een termijn van zes weken voor grieven opgenomen in het landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de gerechtshoven (zie aldaar artikel 2.10). Deze termijn kan eerst met zes weken en vervolgens nog met vier weken worden verlengd. Als partijen daarna nog meer uitstel wensen, dan wordt de procedure verwezen naar een roldatum op een termijn van 53 weken. In de praktijk wordt hier veelvuldig gebruik van gemaakt. De gerechtshoven Amsterdam en 's-Hertogenbosch zijn daarom een pilot gestart, waarin deze termijnen aanzienlijk zijn beperkt. Het hof Amsterdam gaat uit van een termijn van zes weken om grieven in te dienen, die eenmalig verlengd kan worden met twee weken. Het hof 's-Hertogenbosch hanteert eenzelfde termijn van zes weken, met eenmalig uitstel van vier weken. Wensen partijen nader uitstel, dan wordt de zaak van de rol doorgehaald, partijen kunnen in een later stadium verzoeken om de procedure weer op de rol te laten zetten. Het uitgangspunt van het wetsvoorstel is een keuze die ingegeven is door de ervaringen met beide pilots. Een termijn van tien weken is voor het merendeel van de zaken in hoger beroep een haalbare termijn. Een dergelijke termijn biedt partijen en de rechter meer overzicht van het verloop van de procedure en voorkomt vele verzoeken tot het verlenen van uitstel. Partijen die de procedure wensen te versnellen kunnen hun gronden of verweerschrift eerder indienen. Nopen de omstandigheden van het geval in de procedure ertoe dat een langere termijn gegeven moet worden voor het indienen van de gronden, het verweer, met eventueel incidenteel appel, en zo ja, de reactie van eiser op het incidenteel appel, dan kan de rechter dit doen op grond van artikel 30o. De praktijk kan zich instellen op de standaard termijn van tien weken, terwijl de voortgang van de procedure wordt gewaarborgd. Bijkomend voordeel is dat de verweerder sneller dan nu gebruikelijk is, bekend wordt met hetgeen de eiser tegen het vonnis in eerste aanleg heeft in te brengen. De termijnen die als uitgangspunt gelden indien partijen om nader uitstel verzoeken, kunnen nader worden uitgewerkt in een landelijk uniform procesreglement.

Er is overwogen om een uitzondering op te nemen voor procedures in kort geding en in die gevallen wel te verplichten tot het opnemen van de gronden in het hogerberoepschrift. Hiervan is afgezien. Het zou een gedetailleerdere regeling vergen dan enkel het regelen van gronden in het hogerberoepschrift, omdat het onderscheid tussen spoedappel en een niet-spoedappel in kort geding zaken nu niet in de wet is geregeld. Geconcludeerd is dat dit beter overgelaten kan worden aan een landelijk procesreglement, zoals ook nu het geval is (zie onderdeel 9.1 van het landelijk procesreglement voor civiele dagvaardingszaken bij de gerechtshoven). Er is niet gebleken dat de huidige gang van zaken niet zou voldoen aan de wensen uit de praktijk.

Op grond van het huidige artikel 343 behoeft de dagvaarding niet het rechtsgevolg te vermelden van het niet verschijnen van de verweerder in de procedure (artikel 111, tweede lid, onder d, nieuw). In lijn met dit uitgangspunt bepaalt het nieuwe derde lid van artikel 343 dat het oproepingsbericht van de griffier deze informatie niet behoeft te vermelden.

Artikel 344

In artikel 344 over de behandeling door de enkel- dan wel meervoudige kamer is de verwijzing naar de inschrijving van de zaak ter rolle geschrapt vanwege de vervanging van de rol door het digitale volgsysteem van de gerechten. Deze maakt verwijzingen naar de rol overbodig. In het nieuwe systeem zal een regierechter de enkelvoudige beslissingen kunnen nemen die nu krachtens artikel 344 en 344b doorgaans door de rolrechter worden genomen. Om te voorkomen dat deze bepaling in strijd zou lijken te zijn met artikel 16, eerste lid, over de behandeling bij het gerechtshof door een meervoudige kamer, is de term “behandelen” vervangen door “in behandeling nemen”, hetgeen beter past bij de voorbereidende activiteiten die plaatsvinden bij de binnenkomst van een zaak en voordat die zaak inhoudelijk behandeld wordt.

Het tweede lid is eveneens gemoderniseerd. Het verzoeken van recht op de stukken is een archaïsche term voor het vragen om een uitspraak van het gerechtshof.

Artikel 347

De zogenoemde tweeconclusieregel van artikel 347, eerste lid, zou welbeschouwd kunnen vervallen. Deze regel geeft in hoger beroep een uitzondering van hetgeen onder het huidige recht mogelijk is in eerste aanleg. Het gaat dan vooral om de indiening van conclusies van repliek en dupliek en de mogelijkheden tot wijziging van eis en van verweer. Nu in het wetsvoorstel procesrecht ook in eerste aanleg de conclusie van repliek en dupliek zijn geschrapt, zou deze uitzondering niet meer nodig zijn. In de praktijk en in de jurisprudentie is deze tweeconclusieregel echter ingeburgerd en vormt deze regel de grondslag voor de behandeling van vele vraagstukken rond hoger beroep. Daarom is de wijziging van artikel 347, eerste lid, beperkt tot een terminologische aanpassing. In overeenstemming met het wetsvoorstel procesrecht zijn de termen conclusie van eis en conclusie van antwoord vervangen. De conclusie van eis is in hoger beroep vervangen door de gronden, die separaat van het hogerberoepschrift ingediend kunnen worden. Voor de conclusie van antwoord is in hoger beroep, net als in eerste aanleg, de term verweerschrift in de plaats gekomen. Op grond van artikel 30o, eerste lid, onder b, kan de rechter in eerste aanleg partijen de gelegenheid bieden om nader schriftelijk te reageren op elkaars standpunten. Op basis van de huidige jurisprudentie is uitzondering van de tweeconclusieregel mogelijk indien sprake is van nova. Om deze jurisprudentie in stand te houden, is ervan afgezien om de toepassing van deze bepaling in hoger beroep uit te zonderen. Door handhaving van de tweeconclusieregel in artikel 347 wordt aangegeven dat deze regel de hoofdregel blijft. Wanneer er na de wisseling van de twee stukken nog nadere standpuntuitwisseling nodig is, is dit doorgaans een signaal dat er een mondelinge behandeling gehouden dient te worden. Het is in niet de bedoeling om nog na de mondelinge behandeling via aktewisselingen te proberen de discussie te verlengen of discussie te krijgen over de vraag of er sprake is van een akte of eigenlijk van een reactie op het standpunt van de wederpartij. Als in hoger beroep een mondelinge behandeling wordt gehouden, zal het streven zijn om dit ook de laatste proceehandeling te laten zijn, waarop enkel nog de uitspraak volgt.

In het tweede lid is een vaste termijn van tien weken na indiening van de gronden, opgenomen voor het schriftelijk verweer. In kort geding is de termijn vier weken. Omdat daar de gronden in het hogerberoepschrift zijn opgenomen, wordt de termijn daar berekend vanaf de indiening van het hogerberoepschrift bij de rechtspraak. De termijn is in de wet opgenomen teneinde de voortgang van de procedure in hoger beroep te bevorderen. De mogelijkheden voor uitstel worden begrensd door artikel 30o, eerste lid, onder a, dat als voorwaarde stelt dat de verlenging van de termijn noodzakelijk moet zijn met het oog op artikel 19 of met het oog op een goede instructie van de zaak. Het wordt aan de rechter overgelaten om een passende termijn in een bepaald geval te bepalen. In een landelijk uniform procesreglement kan het beleid van de rechtspraak ter zake bepaald worden. Er is overwogen om een vaste termijn van vier weken voor uitstel op te nemen, die voor veel gevallen hanteerbaar zal zijn, maar daarvan is afgezien. De omstandigheden van het geval kunnen namelijk een langere termijn rechtvaardigen. Ik verwijs hiervoor naar de toelichting bij artikel 343.

In het derde lid wordt voor het verweer op een incidenteel beroep een termijn van tien weken (vier weken in kort geding) voorgeschreven. Dit incidenteel beroep is vergelijkbaar met de tegenvordering of het tegenverzoek in eerste aanleg en in het wetsvoorstel procesrecht is hiervoor eveneens een termijn opgenomen voor het verweer tegen een reconventie (artikel 30i, negende lid). Op grond van artikel 30o, eerste lid, onder a, kan ook deze termijn door de rechter verlengd worden, indien de omstandigheden dat rechtvaardigen. Het exceptieve verweer tegen het principaal beroep, is uit het derde lid geschrapt. In hoger beroep kunnen in het verweerschrift zowel formele als materiële verweren worden aangevoerd. Het spreekt vanzelf, en het volgt ook uit de rechtspraak, dat de rechter appelland in de gelegenheid moet stellen op bepaalde verweren, die daartoe nopen, te reageren alvorens te beslissen. Het is echter niet nodig dit te beperken tot exceptieve verweren, ook al omdat niet voldoende duidelijk is wat hieronder wordt verstaan.

Artikel 348

De formulering van artikel 348 is gemoderniseerd. Daarnaast is de verwijzing naar artikel 128 vervangen door een verwijzing naar het nieuwe artikel 30i, vierde lid, vanwege de veranderingen die zijn doorgevoerd bij het wetsvoorstel procesrecht.

Artikel 349

Voorgesteld wordt artikel 349 te schrappen. In de literatuur heerst overeenstemming dat dit artikel overbodig is en genegeerd kan worden. De bedoeling van het artikel is dat een conclusie waarin een nieuw verweer wordt aangevoerd met redenen omkleed moet zijn, maar volgens de literatuur is dit een vanzelfsprekendheid. Het verweer zal altijd een onderbouwing van het standpunt van verweerder vergen.

Artikel 350

De spelling en formulering van artikel 350 zijn gemoderniseerd. Bij de formulering is aangesloten bij artikel 351.

Artikel 352

De algemene bepalingen uit de eerste titel zijn van overeenkomstige toepassing op de procedure in hoger beroep, tenzij de wet anders bepaalt. Het hoger beroep wordt ingesteld door indiening van een hogerberoepschrift (artikel 343). Voor dat hogerberoepschrift gelden in beginsel dezelfde eisen als voor de procesinleiding in eerste aanleg (artikel 30a jo. 343). Een belangrijke uitzondering is dat er in hoger beroep alleen digitaal geprocedeerd kan worden, omdat er altijd sprake is van bijstand door een advocaat. Daarom is artikel 30c, vierde lid, over de gevallen waarin op papier geprocedeerd mag worden, uitgesloten van toepassing in hoger beroep. Hoger beroep kan ook betrekking hebben op een zaak waarin vorderingen en verzoeken tezamen zijn ingediend (artikel 30b). De indiening van processtukken geschiedt digitaal (artikelen 30c-30f), tenzij het bewijsstukken betreft die niet digitaal kunnen worden ingediend. Hierbij kan gedacht worden aan IE-zaken. Bij landelijk uniforme procesreglementen zullen nadere regels worden gegeven over hoe partijen dergelijke stukken kunnen indienen. Bijvoorbeeld tijdens de zitting kan hiertoe aan partijen de gelegenheid worden geboden. Vervolgens verloopt de procedure overeenkomstig artikel 30g en volgende.

Een uitzondering wordt wel gemaakt ten aanzien van de mondelinge behandeling (artikel 30j). Zoals in het algemeen deel is aangegeven (zie paragraaf 2.3), zal er niet steeds aanleiding zijn voor een mondelinge behandeling, omdat het feitencomplex normaliter voldoende duidelijk is geworden in eerste aanleg en in de schriftelijke stukken die in hoger beroep zijn ingediend. Een mondelinge behandeling zal derhalve in hoger beroep niet altijd van toegevoegde waarde zijn en is dan ook niet het uitgangspunt. Artikel 30j, zesde lid, eerste volzin, is daarom niet van toepassing verklaard (artikel 352, eerste lid). Het gerechtshof kan van een mondelinge behandeling afzien op dezelfde wijze als voor de kantonrechter is bepaald (artikel 352, eerste lid, jo. artikel 30j,

zesde lid, tweede volzin). Het gerechtshof dient partijen te wijzen op hun recht te worden gehoord en als partijen vervolgens niet binnen een daarvoor gestelde termijn het gerechtshof laten weten dat zij van dat recht gebruik wensen te maken, hoeft er geen mondelinge behandeling plaats te vinden. Vindt er wel een mondelinge behandeling plaats, dan zijn de overige leden van artikel 30j daarop van toepassing.

Een comparitie na aanbrenge kan overigens niet standaard worden beschouwd als een mondelinge behandeling als bedoeld in artikel 30j, zesde lid. Zij vindt immers veelal plaats voordat de eiser zijn gronden en de verweerder zijn verweer heeft ingediend. Indien een comparitie na aanbrenge heeft plaatsgevonden en een partij vervolgens verzoekt om een mondelinge behandeling kan dit verzoek niet enkel en alleen worden afgewezen op grond van het feit dat al een comparitie na aanbrenge heeft plaatsgevonden. De gronden en het verweer kunnen aanleiding geven voor een (nieuwe) mondelinge behandeling. Dat is ter afweging en beoordeling aan de rechter. In het tweede lid wordt de mogelijkheid van een mondelinge uitspraak alleen toegelaten voor alle tussenarresten en voor eindarresten in kortgedingprocedures. Een mondelinge uitspraak is dus alleen uitgesloten voor de einduitspraak in een bodemprocedure. Ik verwijs naar paragraaf 2.3 in het algemeen deel voor een nadere toelichting.

Artikel 353

Naast de toepasselijkheid van de eerste titel op hoger beroep, die is geregeld in artikel 352, regelt artikel 353 de toepasselijkheid van de tweede titel over de vorderingsprocedure. Artikel 353 bepaalt thans dat artikel 131 niet van toepassing is op de procedure in hoger beroep. Artikel 131 betreft de oproeping voor de comparitie na antwoord en de inlichtingencomparitie. De comparitie na antwoord en de inlichtingencomparitie zijn op grond van het wetsvoorstel procesrecht opgegaan in de mondelinge behandeling (artikel 30k, eerste lid, onder a en c) en artikel 131 zal vervallen. Op grond van het nieuwe artikel 352, eerste lid, is voorts bepaald dat een mondelinge behandeling niet standaard plaatsvindt. De uitsluiting van artikel 131 kan daarom zonder probleem vervallen in artikel 353. Daarnaast is een aantal terminologische wijzigingen in het artikel doorgevoerd.

Artikelen 355 en 356

In de artikelen 355 en 356 zijn de termen “hoger beroep” en “rechter in hoger beroep” consequent toegepast. De rechter in artikel 356 kan alleen de rechter in hoger beroep zijn, zodat de toevoeging “in hoger beroep” overbodig is. In artikel 355 is de term “rechter in hoger beroep” toegepast, om het onderscheid met de rechter in eerste aanleg te verduidelijken.

Artikel 357

De termijn voor het doen van uitspraak in hoger beroep wordt gesteld op tien weken. Deze termijn is langer dan de in eerste aanleg voorgestelde termijn van zes weken (artikel 30q, eerste lid), omdat zaken in hoger beroep in de regel meervoudig worden afgedaan. Dat betekent dat tijd nodig is voor overleg tussen de raadsheren alsook voor het beoordelen van het concept van een van de raadsheren door de anderen. Daarnaast zijn de zaken die in hoger beroep worden behandeld vaak complexer, waardoor het komen tot een uitspraak meer tijd vergt. Het is van belang een termijn te kiezen die duidelijkheid geeft aan partijen en aansluit bij de termijnen waar zij aan moeten voldoen en die tegelijkertijd haalbaar is voor de rechtspraak. Tijdens de eerdergenoemde bijeenkomsten met experts is aangegeven dat een termijn van tien weken in de praktijk in de regel haalbaar zal zijn. Deze termijn is bovendien gelijk aan de termijn die partijen hebben om bepaalde proceshandelingen te verrichten, zoals het indienen van de gronden of het verweerschrift. Na de mondelinge behandeling als die heeft plaatsgevonden of na de laatste proceshandeling die door partijen is verricht, kunnen één of meer partijen om een arrest vragen. Is het daarna toch nog bijvoorbeeld nodig een akte te nemen, dan zal na die laatste

proceshandeling de uitspraak op een termijn van tien weken gegeven moeten worden. Doorgaans zal de uitspraak echter kunnen volgen na het uitwisselen van de gronden en het verweerschrift, omdat een mondelinge behandeling in hoger beroep in vorderingszaken lang niet altijd gehouden wordt.

Vanwege de toepasselijkheid van de algemene eerste titel op het hoger beroep, kan worden volstaan met een van artikel 30q, eerste lid, afwijkende regeling. De overige leden van artikel 30q over de verlenging van de termijn voor de uitspraak en het uitstellen of afzien van de uitspraak, zijn onverkort van toepassing.

Artikel 358

Artikel 358 is aangepast aan de digitale procesvoering, afschriften bijvoegen is dan niet meer nodig. Voor het overige zijn terminologische wijzigingen doorgevoerd in het derde lid.

Artikel 359

De terminologie van dit artikel is aangepast aan het wetsvoorstel procesrecht. Het artikel bepaalt welke gegevens in het hogerberoepschrift moeten worden vermeld, naast de gegevens die op grond van artikel 30a en 278 moeten worden opgenomen. Voor het overige geldt de toepassing van de meeste algemene voorschriften uit de derde afdeling A uit de eerste titel. Zo is ook artikel 30c over de digitale indiening en stukkenwisseling van toepassing. De verwijzing naar het eerste lid van artikel 278 vervalt, omdat dat artikel in de toekomst niet meer uit verschillende leden bestaat.

Artikel 360a

Zoals in het algemeen deel en in de toelichting op artikel 352 is aangegeven, zijn niet alle onderdelen van de basisprocedure (artikel 30a-30q) van toepassing in geval hoger beroep wordt ingesteld in een verzoekprocedure. Uitgangspunt is dat de rechter kan afzien van een mondelinge behandeling (artikel 352 juncto artikel 30j, zesde lid). Overwogen is om de mondelinge behandeling voor het hoger beroep in verzoekprocedures standaard voor te schrijven, omdat het feitencomplex in een deel van deze zaken vaak onderhevig is aan verandering. Zo zal het gerechtshof in familierechtelijke zaken vaak in een mondelinge behandeling willen bespreken wat de laatste stand van zaken is voordat wordt beslist over de hoogte van bijvoorbeeld alimentatieverplichtingen of een omgangsregeling. Dat laat echter onverlet dat er ook zaken kunnen zijn waarin de mondelinge behandeling geen toegevoegde waarde heeft. Hierbij valt te denken aan de nieuwe mogelijkheid om in ontslagzaken hoger beroep in te stellen, zoals in het wetsvoorstel Werk en Zekerheid wordt voorgesteld. Dergelijke – contentieuze – zaken zullen niet altijd een mondelinge behandeling behoeven, bovenop de mondelinge behandeling die in eerste aanleg reeds heeft plaatsgevonden. De voorgestelde uniforme regeling laat voldoende ruimte voor de rechter om te bepalen of een mondelinge behandeling opportuun is. Als een rechter een mondelinge behandeling opportuun acht, kan hij die gelasten, maar hij is daartoe niet standaard gehouden. Hij kan ook de regeling voor kantonzaken volgen en dan wijst hij partijen op hun recht op een mondelinge behandeling. Alleen als geen van partijen laat weten van dat recht gebruik te willen maken, wordt er geen mondelinge behandeling gehouden.

Ter zitting mondeling een tussen- of einduitspraak doen, blijft in verzoekprocedures mogelijk. De huidige praktijk waarin vooral in familie zaken soms ter zitting een mondelinge uitspraak wordt gedaan, dient voortgezet te kunnen worden. (artikel 30p, eerste lid). Zie verder de toelichting hierop in paragraaf 2.3 van het algemeen deel.

Artikel 361

Het bevelen van een dag en uur waarop de mondelinge behandeling aanvangt, is geschrapt, omdat dit voortvloeit uit artikel 30j, eerste lid (zie over het al dan niet houden van een mondelinge behandeling de toelichting hiervoor bij artikel 360a). Voor het verweerschrift wordt de huidige termijn van vier weken aangehouden, zowel in het derde als in het vierde lid. Verzoekprocedures verlopen doorgaans sneller dan

vorderingsprocedures, waarin tien weken de tijd wordt gegeven voor het indienen van het verweerschrift. Om deze snelheid niet te beperken, is deze termijn ongewijzigd gelaten. Voor uitstel geldt de algemene bepaling van artikel 30o, eerste lid, onder a. De termijn voor het indienen van een verweerschrift loopt vanaf de indiening van het hogerberoepschrift bij de griffie. In artikel 361 zijn voorts terminologische en taalkundige wijzigingen doorgevoerd.

Artikel 361a

De termijn voor het wijzen van een arrest in verzoekzaken wordt in artikel 361a gesteld op zes weken. Deze termijn is in lijn met de termijn die de hoven momenteel gemiddeld hanteren in familie- en andere zaken (zie bijlage II van het Procesreglement verzoekschriftprocedures familie-zaken gerechtshoven en bijlage II van het Procesreglement verzoekschriftprocedures handels- en insolventiezaken gerechtshoven).

Artikel 362

Artikel 362 is aangepast aan de mogelijkheid van artikel 30i, achtste lid, om in verzoekprocedures tegenvorderingen in te dienen.

Artikel 376

De formulering van artikel 376 is gemoderniseerd. Een inhoudelijke wijziging is niet beoogd.

Artikel 377

De formulering van artikel 377 over verzet door derden is gemoderniseerd. Een inhoudelijke wijziging is daarmee niet beoogd. In lijn met hetgeen algemeen in de literatuur is aanvaard, is aangevuld dat verzet ook kan worden ingesteld tegen een arrest, zowel van een gerechtshof als van de Hoge Raad. Het instellen van verzet geschiedt op dezelfde wijze als het starten van een andere gerechtelijke procedure, namelijk door de indiening van een procesinleiding bij de rechter die het vonnis waartegen verzet wordt ingesteld, heeft gewezen. Vervolgens worden de partijen bij het vonnis waartegen verzet wordt ingesteld, in de procedure betrokken. Dit kan door informele bezorging van het oproepingsbericht met de procesinleiding dan wel door betekening van een exploit door de deurwaarder, overeenkomstig artikel 112. De wijze van betekening ingevolge artikel 113 – eerst bezorgen of betekenen bij de wederpartij in plaats van eerst indiening bij de rechtspraak – is uitgezonderd in derdenverzet.

Artikelen 378-380

De formulering van deze artikelen is gemoderniseerd. Een inhoudelijke wijziging is niet beoogd. Zie voor de uitbreiding naar verzet tegen arresten de toelichting hierboven bij artikel 377.

Artikel 385

De terminologie van dit artikel is aangepast aan het wetsvoorstel procesrecht en de verwijzing naar artikel 111 is gewijzigd in artikel 30a. In de andere artikelen over de herroeping wordt gesproken over een vordering tot herroeping. Daarbij is aangesloten bij de aanhef van artikel 385. In de nieuwe opzet van het wetsvoorstel procesrecht zijn vooral de artikelen 30a en volgende van belang voor de wijze van procesvoering, maar omdat de eerste titel waarin die artikelen staan al van toepassing is op alle procedures in het Eerste Boek van Rv, hoeft die toepasselijkheid hier niet herhaald te worden. Daarom blijft de verwijzing in artikel 385 beperkt tot de tweede titel. Alleen artikel 113 over de mogelijkheid om een vorderingsprocedure eerst bij de wederpartij te bezorgen of te betekenen en de zaak vervolgens bij de rechtspraak in te dienen, is uitdrukkelijk uitgesloten van toepassing.

Artikelen 392-393

In deze artikelen vervalt de verplichting voor de griffier van de lagere rechter die een prejudiciële vraag stelt aan de Hoge Raad (vierde lid) om op verzoek afschriften van processtukken te versturen aan de griffier van de Hoge Raad. Inzage in deze stukken wordt verkregen via het digitale systeem van de gerechten. Ook is het niet langer nodig dat een afschrift van de beslissing van de lagere rechter aan de Hoge Raad wordt verzonden en omgekeerd een afschrift van de beslissing van de Hoge Raad op de prejudiciële vraag wordt verzonden aan de lagere rechter. Het volstaat dat de Hoge Raad wordt bericht dat een prejudiciële vraag is gesteld, omdat deze voor de Hoge Raad beschikbaar wordt via het digitale systeem van de gerechten. Via datzelfde systeem wordt de lagere rechter bericht over de beslissing van de Hoge Raad.

Opschriften eerste, tweede en derde afdeling en de artikelen 399, 400, 401c en 403

De wijzigingen in de opschriften van de eerste drie afdelingen van de elfde titel over cassatie en in de artikelen 398, 399, 400, 401c, 402 en 403 zijn van terminologische aard.

Artikel 406

Zoals in het algemeen deel is aangegeven, zijn de algemene voorschriften voor procedures in de nieuwe artikelen 30a-30q ook van toepassing op de procedure in cassatie, tenzij daarop een uitzondering wordt gemaakt in de wet. Artikel 30a ziet op het starten van een procedure door middel van het indienen een procesinleiding. Gelet op artikel 407, dat voor het cassatieberoepschrift in beginsel aansluit bij de procedure in eerste aanleg, is uitsluiting van artikel 30a niet gewenst. Uitsluiting van artikel 30b is evenmin gepast. Dat artikel betreft de mogelijkheid dat een vordering en een verzoek gelijktijdig met een procesinleiding worden ingediend. Hoewel het niet voor de hand ligt dat zich dit regelmatig gaat voordoen in cassatie, kan niet worden uitgesloten dat een in eerste (en tweede) aanleg gecombineerde procedure, uiteindelijk ook in die vorm aan de Hoge Raad wordt voorgelegd. In dat geval is het aan de Hoge Raad om te beoordelen of een gecombineerde behandeling in cassatie wenselijk is. Zo niet, dan dient de zaak gesplitst te worden, hetgeen artikel 30b, vierde lid, mogelijk maakt. De artikelen 30c-30f houden allemaal verband met het digitaal aanbrengen van de procedure, het digitaal indienen van stukken en het digitaal berichtenverkeer, dat bij de Hoge Raad de gangbare wijze wordt. Alleen de uitzondering in het vierde lid voor natuurlijke personen en informele verenigingen die zonder professionele rechtsbijstandverlener procederen, is in cassatie niet van toepassing, omdat bijstand van een cassatieadvocaat verplicht is. Artikel 30g betreft het oproepen van derden als partij in het geding, hetgeen in de huidige wet in artikel 118 is geregeld en dit artikel is in cassatie van overeenkomstige toepassing krachtens artikel 418a. De desbetreffende artikelen zijn daarom van toepassing op de procedure in cassatie.

De artikelen 30h-30q betreffen de invulling van de zogenoemde basisprocedure. Deze procedure wijkt deels af van de bestaande procedure in cassatie bij de Hoge Raad. De bestaande cassatieprocedure is toegesneden op de eigen aard daarvan en voldoet goed. Er is al met al geen aanleiding om de bestaande procedure in cassatie ingrijpend aan te passen. Dat is ook gebleken tijdens de eerdergenoemde bijeenkomsten met experts. Op grond van het bestaande artikel 418a, zijn de artikelen 87-92 van toepassing op de procedure in cassatie. De inhoud van de desbetreffende artikelen is verplaatst en opgenomen in artikel 30e, artikel 30k, eerste lid, onder a en c, vijfde en zesde lid, artikel 30m, tweede lid, en artikel 30n. Die artikelen moeten dus ook in de toekomst van toepassing blijven op de procedure in cassatie. Wat betreft de overige artikelen uit de derde afdeling A van de eerste titel geldt het volgende. Artikel 30h over de oproeping voor het vervolg op een aangehouden behandeling is in cassatie niet relevant. Het verweerschrift in cassatie is geregeld in artikel 411, zodat artikel 30i niet van toepassing is (met uitzondering van de verwijzing in artikel 411 naar artikel 30i, vijfde lid). Artikel 30j over het bepalen van en oproepen voor de mondelinge behandeling is niet van toepassing omdat er in cassatie in beginsel geen mondelinge behandeling plaatsvindt. Artikel 30l is van toepassing. Daarin is de

tekst van het huidige artikel 88, tweede en vierde lid, opgenomen, dat volgens artikel 418a van toepassing is. Artikel 30m over het vervolg van de procedure na een schikking is van toepassing, aangezien ook artikel 30k, eerste lid, onder c, over de schikking van toepassing is. Dit geldt ook voor het proces-verbaal van artikel 30n, dat is overgenomen uit de huidige artikelen 87, derde lid, en 88, derde lid. De optionele mogelijkheden van artikel 30o waarmee de basisprocedure kan worden uitgebreid, hoeven bij voorbaat niet voor cassatie uitgesloten te worden. Dat geldt wel voor de mondelinge uitspraak van artikel 30p en de termijn voor uitspraak van artikel 30q, die zijn beide in cassatie niet goed denkbaar.

Artikel 407

In dit artikel zijn technische wijzigingen doorgevoerd, rekening houdend met de omstandigheid dat de procedure voortaan wordt aangebracht met een cassatieberoepschrift en niet start met een dagvaarding of, naar de terminologie van het wetsvoorstel procesrecht, met een procesinleiding (artikel 30a), dat de substantiëringsplicht in cassatie niet geldt (artikel 30a, derde lid, onder f) en dat de griffier bepaalde gegevens in een oproepingsbericht kenbaar maakt ten behoeve van de verweerder (artikel 111). Een inhoudelijke wijziging is overigens niet beoogd. Het nieuwe vijfde lid betreft een verplaatsing van tekst die nu onderdeel is van het tweede lid, maar beter past in een separaat lid omdat de desbetreffende informatie wordt opgenomen in het oproepingsbericht.

Artikel 408

In de nieuwe procedure bestaat er geen dagvaardingstermijn meer en kan een verweerder die op een langere termijn is opgeroepen te verschijnen, eerder verschijnen, waardoor de procedure kan worden voortgezet. Het is dus niet meer nodig om een verkorting van de verschijningstermijn in de wet op te nemen. Artikel 408 kan vervallen.

Artikel 408a

Dit artikel is uitsluitend in technische zin aangepast. In het eerste lid is rekening gehouden met de vervanging van de rol door een digitaal volgsysteem. In overeenstemming met artikel 344 is de verouderde terminologie van het verzoeken om recht op de stukken vervangen door het vragen om een uitspraak. In het tweede en vijfde lid is de term "pleidooi" gehandhaafd; dat voorkomt verwarring met de mondelinge behandeling in eerste en tweede aanleg. Het pleidooi in cassatie heeft als rechtsgeleerde toelichting op de middelen, een ander karakter dan de mondelinge toelichting in eerste en tweede aanleg.

Artikel 409

Overeenkomstig het wetsvoorstel procesrecht is in het eerste lid het woord 'terechtzitting' vervangen door 'zitting'. De advocaat meldt zich bij het verschijnen van de partij in de procedure bij de Hoge Raad. De verwijzingen naar het 'zittingsblad' in het tweede en derde lid zijn geschrapt, omdat dit zittingsblad nu al in de praktijk niet meer wordt gehanteerd. De wijze waarop de advocaat zich meldt kan op dezelfde wijze geschieden als nu in eerste en tweede aanleg.

Artikel 410

Overeenkomstig het wetsvoorstel procesrecht zijn in het eerste en derde lid terminologische wijzigingen doorgevoerd. Het derde lid is op dezelfde wijze aangepast als het dienovereenkomstige artikel 339, vierde lid, dat voor het hoger beroep bepaalt dat de afstand van instantie de mogelijkheid van het instellen van incidenteel beroep onverlet laat. Ik verwijs naar de toelichting bij artikel 339, vierde lid.

Artikelen 411-412

Enkele technische aanpassingen zijn doorgevoerd overeenkomstig het wetsvoorstel procesrecht, die rekening houden met de vervanging van de omschrijving conclusie van antwoord door “verweerschrift” en het vervallen van zogenoemde roldata. In overeenstemming met artikel 344, tweede lid, is de verouderde terminologie over het vragen van recht op de stukken vervangen door het vragen van een uitspraak. De termijnen in cassatie worden niet aangepast, aangezien daartoe van behoefte noch noodzaak is gebleken.

Artikel 413

Processtukken worden langs digitale weg ingediend en zijn in het digitale systeem van de gerechten beschikbaar voor partijen. Het is daarom niet nodig dat deze stukken over en weer worden verzonden. Artikel 413 kan daarom vervallen.

Artikelen 415-416

De wijzigingen in deze artikelen zijn uitsluitend van terminologische aard.

Artikel 418a

Het huidige artikel verwijst onder meer naar de toepassing van de artikelen 87-92 op de procedure in cassatie. De inhoud van deze artikelen is verplaatst en opgenomen in respectievelijk artikel 30k, eerste lid, onder a (inlichtingen) en c (schikking), artikel 30k, vijfde en zesde lid (overleggen bescheiden), 30m, tweede lid (proceshandeling na niet afgeronde schikking), 30n, eerste lid, (proces-verbaal) en 30e (verzenden stukken). Deze artikelen zijn automatisch van toepassing op de procedure in cassatie door hun plaatsing in de algemene bepalingen. Een verwijzing is dus niet meer nodig. Ik verwijs overigens naar de toelichting op artikel 406. De formulering van het huidige artikel heeft voorts tot gevolg dat de met het wetsvoorstel procesrecht gewijzigde artikelen 111-112 van toepassing zijn op de procedure in cassatie, hetgeen in de toekomst onder meer tot gevolg heeft dat het cassatieberoepschrift ook op informele wijze bezorgd kan worden bij de wederpartij. Artikel 113 over de variant waarbij de procesinleiding eerst bij de wederpartij wordt betekend en daarna de zaak wordt ingediend bij het gerecht, is in cassatie niet van toepassing. Het is hier niet relevant om af te wijken van het beginsel dat een zaak start door indiening van de procesinleiding bij het gerecht (zie ook de toelichting bij artikel 343).

Artikel 425

Artikel 425 over de beperkte mogelijkheden tot verzet tegen een bij verstek gewezen arrest van de Hoge Raad, kan komen te vervallen. Die beperkte mogelijkheden zijn nietigheid van de cassatiedagvaarding of cassatieberoep dat na verloop van de wettelijke termijn is ingesteld. Doordat de informatie die nu nog tot nietigheid van de dagvaarding kan leiden, wordt opgenomen in het door de gerechten op te stellen oproepingsbericht, komt nietigheid niet meer voor. De termijn voor het instellen van cassatieberoep wordt zodanig door de Hoger Raad bewaakt, dat ook deze mogelijkheid niet voorkomt. Het artikel is daarmee overbodig geworden.

Artikelen 426a-426b

De terminologie van deze artikelen is aangepast aan het wetsvoorstel procesrecht. Het eerste en tweede lid van het bestaande artikel 426b kunnen vervallen, omdat processtukken worden ingediend via het digitale systeem van de gerechten en via die weg ook kunnen worden ingezien. De verzending van afschriften is dan normaliter niet meer nodig. Het derde lid is inhoudelijk ongewijzigd blijven staan in de resterende tekst van artikel 426b. Het vierde lid is niet meer nodig omdat artikel 30o, eerste lid, onder a, de mogelijkheid geeft termijnen te verlengen.

Daarmee kan ook de eerste volzin van het vijfde lid vervallen. De tweede volzin is blijven staan in de tekst van het artikel.

Artikelen 427a

De verplichting vervalt om afschriften van een verweerschrift ten behoeve van de wederpartij in te dienen, aangezien de wederpartij kennis kan nemen van het verweerschrift via het digitale systeem van de gerechten. Voor het overige zijn enkele technische aanpassingen doorgevoerd.

De Minister van Veiligheid en Justitie,